

AKİL İNSANLAR HEYETİ, KAMUSAL ALAN VE DEMOKRASİ

(Committee of wisemen public space and democracy)

¹Ekin Kadir Selçuk

ÖZET

Kamusal alan, demokrasinin imkanlarını genişletme potansiyeli taşıyan normatif bir kavram ve tarihsel-sosyolojik bir gerçeklik olarak siyaset tartışmalarında önemli bir yere sahiptir. Kamusal alan vasıtasıyla yurttaşların ortak ve temel meselelerini karşılıklı iletişim, diyalog ve müzakere yoluyla çözülebileceğine inanılır. Türkiye'nin yıllardır kanayan bir yarası olan 'Kürt sorunu'nun ancak ve ancak müzakere ve diyalog yoluyla çözülebileceğine olan inanış giderek artıyor. Bu minvalde hükümet tarafından bir akıl adamlar komisyonu oluşturuldu. Akıl adamlar komisyonu kamusal müzakerenin önünü açabilecek mi? Kürt meselesinin demokratik çözümünü sağlama konusunda önemli bir basamak olabilir mi?

Anahtar sözcükler: Kamusal alan, müzakere, Kürt sorunu, akıl adamlar komisyonu

ABSTRACT

Publicsphere as a normativeconceptand a historical-socialrealitythat has potentialtoenlargepossibilities of democracy, is a veryimportantconceptused in politicaldebates. It is usuallyassertedthatthroughpublicsphere, citizens can solvecommonandbasicproblemsbycommunication, dialogueanddeliberation. InTurkey, it is largelybelievedthattheKurdishQuestion can only be solvedbydemocraticdeliberationanddialogue. Inthiscontext, Turkishgovernmentformed a 'wise men commission'. Can thiscommisionopentheway of publicdeliberation? Can it be an important step toprovidedemocraticsolution of Kurdishquestion?

Keywords:Publicsphere, deliberation, theKurdishquestion, wise men commission

¹ Araştırma Görevlisi KTÜ İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

1. GİRİŞ

Çok uzun yıllardır Türkiye'nin en sıcak meselelerinden biri olan 'Kürt sorununun çözümü konusunda son aylarda önemli adımlar atılmaktadır. Devletin İmralı'da hapis yatmakta olan Öcalan'la görüşmeleri neticesinde hızlanan 'barış süreci', binlerce cana mal olan bir meselenin çözümü konusunda umut vermektedir. Yapılan görüşmeler neticesinde PKK, Türkiye'den Kuzey Irak'a doğru çekilme sürecine başlamıştır. Bu noktada barış sürecinin başarıyla ilerleyebilmesi için kurulan en önemli mekanizmalardan biri 'akil insanlar heyeti'dir. Yazarlardan, sanatçılardan, gazetecilerden, sivil toplum örgütü temsilcilerinden, işkadını/işadamlarından, akademisyenlerden oluşan heyette 63 isim bulunmaktadır. Türkiye'nin 7 bölgesi için görevlendirilmiş 9'ar isimden oluşan heyet, Kürt sorununun çözümü konusunda bir diyalog ve iletişim ortamı sağlayarak toplumun farklı kesimlerinin sürece dahil olmasını arzulamaktadır. Akil insanlar heyetinin müzakere imkanlarını genişleterek sorunun barışçıl ve demokratik bir biçimde çözümüne katkı sunacağı düşünülmektedir.

Siyaset alanına diyalog, müzakere, iletişim gibi kavramlar girdiğinde akla ilk gelen düşünürlerden biri JurgenHabermas'tır. Frankfurt Okulu'nun geç dönem temsilcilerinden Habermas ilk çalışmalarından bu yana siyasal tartışmaya, iletişime odaklanmıştır. Önemli eseri Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü'nde burjuva kamusal alanının sosyolojik ve tarihsel gelişimini, geçirdiği evreleri ve yaşadığı dönüşümü ele alan Habermas, daha sonra dikkatini 'iletişimsel akla' çevirmiş, demokrasi teorisinde kamusal alan kavramıyla iletişimsel akli bir araya getirmiştir. Demokrasiyi halkın siyasal kararlara müzakere yoluyla sürekli müdahil olabildiği bir düzen olarak algılayan Habermas, kamusal alanın ve kamusal alanın varlığını demokrasinin en temel gerekliliklerinden biri olarak görmüştür.

Ben bu yazıda akil insanlar heyetini kamusal tartışma ekseninde ele alacağım. Akil insanlar heyetinin Habermasçı anlamda kamusal alanın normatif öğelerine ne kadar yaklaşabildiğini, demokrasinin temel öğesi olarak müzakereci bir iletişim ortamını ne oranda sağlayabildiğini tartışacağım. Diyalog, iletişim ve müzakere gibi kavramları siyaset alanında düşündüğümüzde akla ilk gelen düşünürün Habermas olması, bununla birlikte akil insanlar heyetinin diyalog ve iletişim açısından önemli bir rol oynayacağını savunulması, böylesi bir değerlendirmeyi yalnızca manalı değil gerekli de kılıyor. Akil insanlar heyetinin Kürt

sorununun demokratik bir biçimde çözülmesinde katkı sağlayacağı savunuluyor. Ben de heyetin yarattığı demokrasi imkanlarını, heyeti kamusal alan ve kamusalılık bağlamında inceleyerek ortaya koyabileceğimizi iddia ediyorum.

Yazı üç bölümden oluşuyor. Önce Habermas'ın burjuva kamusal alanını tartıştığı, kamusal alanı hem tarihsel, sosyolojik bir gerçeklik hem de normatif bir değer olarak sunduğu argümanlarına odaklanacağım. İkinci bölümde Habermas'un liberal demokrasinin sınırlılığına karşı bir eleştiri olarak savunduğu müzakereci demokrasi kavramına ve müzakereci demokrasi içerisinde kamusal alanın yerine odaklanacağım. Üçüncü kısımda ise akıl insanlar heyetinin ilk defa ne zaman, kimler tarafından önerildiğini, hangi amaçlarla oluşturulduğunu ve yaptıkları çalışmaları konu edineceğim. Bu noktada gazete arşivlerinden bol bol yararlandım. Bunun dışında akıl insanlar heyetinden üç isimle telefon ve email üzerinden görüştim. Ayrıca aynı zamanda köşe yazarı olan bazı akıl insanların da çalışmalarını anlattıkları yazıları araştırdım. Ortaya çıkan tablonun demokrasi açısından yer yer umut verici yer yerse umut kırıcı olduğunu söyleyebilirim.

Kürt sorununun barış, uzlaşma ve demokrasiyle sonuçlanması bu ülkede yaşayan her yurttaşın arzusu olsa gerek. Dolayısıyla akıl insanlar heyetinin çalışmalarını ilgiyle takip ediyor, onların bu süreçte nasıl bir rol oynadığını/oynayacağını kestirmeye çalışıyoruz. Aynı amaç ekseninde kaleme aldığım bu yazıda, heyetin, birbirini anlamaya ve bir konsensüs oluşturmaya odaklı siyasal tartışmanın son derece sınırlı olduğu ülkemizde söz konusu durumu değiştirip değiştiremeyeceğini Habermas'ın kamusalılıkla ilgili tezlerine dayanarak tartışıyorum.

Kamusal Alan ve Habermas

Habermas 1962 yılında yayınlanan “Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü” adlı eserinde 17. ve 18. yüzyılda tarih sahnesine çıkan kamusal alanın oluştuğu dönemin şartlarını, kamusal alanın yapısal özelliklerini, yaşadığı dönüşümü ve dönüşümün sebeplerini ortaya koymuştur. Buna göre “kamusal alan formel devlet aygıtının ve meta üretim ve dolaşım alanının dışında duran, yurttaşlara ait toplanma, eleştirel kamusal tartışma, anlaşma ve eylem alanıdır” (Özbek, 2004:57). Habermas (2004) kamusal alanla kastedilenin sosyal yaşantımız dahilinde, içinde kamuoyunun oluştuğu alan olduğunu söyler. Özbek (2004:57)'in de vurguladığı gibi “hakiki bir kamuoyu yurttaşların temel meseleler hakkında özgür söylem ve eşit katılım yoluyla oluşturdukları, eleştirel kontrol ve dönüştürme mercidir”.Buraya her yurttaşın dahil olması

garanti altındadır. Bireylerin kamuoyu oluşturmak üzere konuşma odaklı her bir araya gelişlerinde kamusal alanın bir parçası vücut bulmuş olur. Yurttaşlar kamuyu ilgilendiren konularda toplanma, konuşma ve örgütlenme özgürlüklerine sahip olarak müzakere edebildiklerinde kamuoyu oluşumu devreye girmiş demektir. (Habermas, 2004:95)

Habermas kamuoyunun bu işlevinin kamusal bilgi ilkesiyle bir arada bulunduğunu vurgular. Devlete ilişkin meselelerin yurttaşların bilgisi dahilinde cereyan etmesi, yurttaşların bu faaliyetleri eleştirebilmesini ve kontrol edebilmesini mümkün kılmaktadır. Habermas(2004:96) “devlete ait bazı işleyişlerin aleni olması gerektiğine dayanan düzenlemeler de mahkemelerin halka açık olmasını sağlayan düzenlemeler gibi, kamuoyunun bu işleviyle ilişkilidir” der. Özbek(2004)’in vurguladığı gibi içinde kamuoyunun olduğu kamusal alanı devletlerin keyfi ve baskıcı politikalarına karşı yurttaşların kontrol ve eleştiri işlevlerini yerine getirdiği bir muhalefet alanı olarak düşünebiliriz. Habermas(2004:95).ısrarla devletin kamusal alana dahil olmadığını vurgulamaktadır.

Kamusal alan kavramıyla Habermas’ın niyeti içinde yaşadığımız toplumların ne derece demokratik olduklarını değerlendirmek ve modern demokrasinin eksikliklerine dikkati çekmektir. Ona göre iyi işleyen bir kamusal alanın varlığı modern kapitalist dünyada demokrasi için olmazsa olmaz bir koşuldur. Demokrasiyi insanların gözünde muteber kılan temel faktör halkın yönetimini esas almasıdır. Yani demokrasilerde siyasi iktidar yada otorite her zaman halkın denetimindedir. Halkın siyasi otorite üzerindeki denetiminin daimi olmasının tek yolu toplumla devlet arasındaki etkileşimin sürekli olması, halkın kamusal karar alma süreçlerine devamlı surette katılabilmesidir. İşte bu durum da kamusal alanın varlığını demokrasi için olmazsa olmaz kılar. (Kırık, 2005:2-3). Herhangi bir toplum içerisinde var olan kamusal alanın genişliği ve sınırları temel haklarla vurgulanan düşünce ve ifade hürriyetinin, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün, bilgiye erişme hakkının sınırları ve gelişmişliği tarafından belirlenir (Özbek, 2004,:32). Yurttaşların devletin faaliyetleriyle ilgili siyasal tartışma yapabilmesinin mümkün olması için devlet işlerinin aleni hale gelmesi zorunluluğundan bahsetmiştik. Aleniyetin demokrasiyle arasındaki hayati bağ her zaman zikredilmiştir. Aleniyet her zaman demokratların temel prensibi, karşıtlarının ise tepkisine yol açan madde olmuştur. Eski Yunan’da demokratların ilk taleplerinden biri kanunların neşredilmesidir. Kanunlar neşredilmezse kanun önünde eşitlik ilkesinin olamayacağı ve yönetimin keyfi olacağı düşünülmüştür. Öte yandan kamusal meselelerde gizliliğe aristokratik komplolara izin verdiği ve eşitlik ilkesini bozduğu için tepki gösterilmiştir. (Goldschmith,

1954:401) Aleniyetin kamusal alanından önemi kamusal alanın doğduğu tarihsel koşullar düşünüldüğünde daha iyi anlaşılır. Aleniyet burjuva sınıfının hedefleriyle doğrudan ilişkilidir. Kralın mutlak otoritesine itiraz eden burjuva sınıfı açısından daha önce kralın keyfiyetine bağlı olan devlet işlerinin açık ve bilinir olması büyük önem arz etmektedir. Habermas yeni doğan burjuva sınıfının üyeleri olan özel bireylerin eleştirel diyaloguyla aleniyet arasında doğrudan bir bağ kurmaktadır (Coşkun ve Hasdemir, 2008:125).

Habermaseserinde kamusal alanın doğduğu tarihsel ve sosyolojik koşulları gözler önüne serer. Devlet iktidarına yönelik eleştirel mayette kamusal tartışmaların tarih boyunca her zaman mevcut olmadığını vurgular. Burjuva sınıfının yükseldiği 17. ve 18. yüzyıldan önce özel alanla politik iktidar arasında bir kamusal alanın varlığı söz konusu değildi. Bununla birlikte egemenliği gösteren semboller, Habermas'ın vurguladığı gibi örneğin prens mühürleri kamusal olarak nitelendirilirlerdi. Bu semboller birer statü göstergesiydi. Bu statüler halkın önünde kamusal olarak sergilenirdi. O zamanlar siyasi otoritenin kamusal temsiliyeti söz konusuydu. Feodal yapıların güçlerini kaybetmesi ve ulusal ve merkezi devletlerin ortaya çıkması sürecinde temsili kamu yavaş yavaş çözülmeye başladı. Yeni dönemde mutlakiyetçi kamusal otorite ile siyasi iktidar içinde herhangi bir görev almayan sivil yurttaşların arasında mutlak bir karşıtlık ortaya çıkmıştı (Habermas, 2004:97-98). Burjuva sınıfının merkezi otoriteden özerkleşmesi süreci özel alanın bağrından çıkan bir kamusal alanın varlığına vesile olmuştu. Ev ekonomisinden pazar ekonomisine geçişle birlikte çekirdek ailenin alanı ile toplumsal üretimin alanı ayrışır. Yani devletle toplum arasındaki kutuplaşma toplum içinde de meydana gelir. Bir mahremiyet alanı olan çekirdek aile içerisinde bireyin psikolojik özgürleşmesi ve ahlaki gelişmesi gerçekleşir. Kamusal alandaki özgür ve eleştirel bireyin yetişme alanı burjuva ailesidir. Sevginin, içtenliğin yaşandığı, her türlü zora dayalı ilişkinin dışlandığı çekirdek ailenin alanından çıkan bireyler, kültürün bir mal biçimini alması neticesinde sanat, felsefe, edebiyat eserleri üzerine her türlü tartışmanın, akıl yürütmenin yaşandığı edebi kamuya dahil olurlar. Kahvehanelerde, salonlarda meydana gelen tartışmalar, kültürün ve sanatın sarayın dar çevresinden toplumsal alana yayıldığını göstermektedir. Memleket meseleleri üzerine rasyonel ve eleştirel tartışmaların yaşanacağı siyasal kamu işte bu edebi kamunun üzerine temellenir, edebi kamu siyasal kamusal alanı tarihsel olarak önceler (Özbek, 2004:49).

Siyasal kamunun doğuşunda burjuva bireyin çekirdek ailenin alanı içinde özgürleşmesinin, kültür ve sanatın kilisenin ve sarayın hakimiyetinden çıkmasının yanında

çok önemli bir faktör daha vardı. Toplumsal üretim artık hane içinde gerçekleşmiyordu, ticaret ve sanayinin giderek genişlemesi ve yayılması neticesinde pazar mekanizması devreye girmişti. Ekonomi artık kamusal bir mesele haline gelmişti ve burjuva bireyler bu konuda da söz sahibi olmak istiyorlardı. Artık toplumsal üretim de kamusal otoritenin keyfi kurallarına bırakılamazdı. Burjuva bireylerin toplumsal hayatın bütününe ilişkin konularda kamusal otoriteyle giriştiği bu büyük fikir mücadelesinin geçmişte bir benzeri yoktu. Eskiden feodal yapı içinde feodal tabakalar iktidar sahipleri ile müzakere eder ve hak taleplerini bildirirlerdi. Yeni bir sınıf olarak ortaya çıkan burjuvazi bu pazarlık ilişkisi içerisinde kendine bir yer bulamadı. Bu nedenle de o artık iktidar içinde pay talep etmekten ziyade iktidarın bütününe kontrol edip, denetlemeye talip oldu. “Burjuva kamusu mevcut iktidarın temel ilkesine denetim ilkesiyle karşı koydu, yani devlet muamelelerinin kamusal kılınması gerektiğini dayatan ilkeyle” (Habermas, 2004:98-99). Habermas ilk modern anayasalardaki temel hakların burjuva kamusal alanı kurumsallaştırdığını vurgular. Temel haklar toplumun devletten özerkleşmesini garanti altına alır ve siyasal iktidarın işlevlerini sınırlarken, sivil toplumun bağrından çıkan kamusal alanın varlığına anayasal bir nitelik kazandırır ve bu sayede siyasal otoritenin rasyonelleşmesini sağlar. Burjuvazi siyasal bir kamusal alanın varlığı sayesinde ihtiyaçlarını devlete iletebilecektir. Bu tarihsel süreç içerisinde gazeteler önemli bir rol oynamışlardır. 18. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlayan edebi gazeteler ve daha sonra ortaya çıkan siyasi gazeteler yalnızca haber dolaşımını sağlayan birer araç değillerdi. Gazeteler siyasi kamusal tartışmaya aracılık ediyor, onu güçlendiriyor ve kamuoyunun oluşumuna katkı sunuyorlardı (Habermas, 2004:99). Habermas bu tarihsel gelişmelere paralel olarak kamuoyu ve kamusal alan kavramlarının özgül anlamlarını da 18. yüzyılda kazandığını söyler. Kanaat (opinion) ile kamuoyu (publicopinion) arasındaki ayrım da o dönemde gerçekleşir. Habermas’a göre kanaatler işlenmemiş yargılar ve gündelik düşünme biçimleridir. Bu kanaatler eleştirel rasyonel tartışma sonucunda kamuoyuna doğru evrilirler. Kamuoyu kanaatler toplamı yada egemen kanaat değil, tüm kanaatlerin özgür ve eşit olarak katıldığı eleştirel rasyonel tartışma sonucunda ortaya çıkan uzlaşımındır. “Habermas iyi işleyen bir politik kamusal alan olmadan oluşan kamuoyuna kamusal olmayan kanaat der” (Özbek, 2004:42). Habermas bu minvalde Rousseau’nun genel irade kavramını eleştirir. Ona göre Rousseau’nun teorisinin merkezinde yer alan ve tüm kanaatlerin özgür ve eşit katılımı dahil olduğu bir siyasal tartışmayı içermeyen genel irade kavramı ‘kamusal olmayan kanaatler demokrasisi’ne yol açar. Habermas kamuoyunun oluşumunda müzakere sürecini merkezi önemde görür (Coşkun ve Hasdemir, 2008:23).

Habermas kamusal alanın, rekabetçi kapitalizmden tekelci kapitalizme geçildiği dönemde başlayan ve sosyal refah devletlerinin ortaya çıkmasıyla giderek hızlanan bir dönüşüm sürecine girdiğini iddia eder. Kamusal alanın dönüşümüyle birlikte o zamana dek özel alan içinde kalmış konular ve toplumsal gruplar kamusal alanı işgal etmeye başlamıştır. Calhoun'un(1996) vurguladığı gibi farklı toplumsal grupların, sınıfların ve konuların kamusal alana dahil olmasıyla nicelikte meydana gelen artış söylemin niteliğinde bozulmaya yol açmıştır. Kamusal alana dahil olan toplumsal gruplar devletten ihtiyaçlarına yönelik talepte bulunmuşlar, devletin artan müdahaleleriyle toplum ile devlet arasındaki keskin ayrım belirsizleşmiştir. Kamusal alan rasyonel, eleştirel tartışmanın alanı olmaktan çıkıp çeşitli toplumsal grupların çıkarlarını yansıtan örgütlerle devlet arasındaki pazarlık alanı haline gelmiştir. "Politik kamusal alanda devletle iş gören toplumsal örgütler ya siyasi partiler aracılığıyla ya da doğrudan kamu idaresiyle ilişki içinde davranıyorlar. Büyük örgütler mümkün olduğu her an kamusal alanın kendisini devre dışı bırakarak devletle ve kendi aralarında politik uzlaşma arayışına girerler." (Habermas, 2004:101). Bu durumu feodal dönem içerisindeki çeşitli toplumsal tabakaların feodal beylerle yaptıkları müzakerelere benzetebiliriz. Nitekim Habermas da (2005:328) bu dönüşümü "yeniden feodalleşme" olarak niteler. Kültür endüstrisinin gelişimiyle birlikte tartışan, eleştiren bireylerin yerini kültür endüstrisinin standartlaştırıcı ve metalaştırıcı ürünlerini tüketen kitle toplumu almıştır. Bunun neticesinde kamuoyu, rasyonel tartışma sonucunda şekillenmek yerine, halkla ilişkiler şirketleri, basın ve siyasi partiler aracılığıyla oluşturulur ve manipüle edilir hale gelmiştir. Habermas'a göre kamusal alanın bu dönüşümünün en önemli sonucu onun eleştirel işlevini yitirmesidir. Eskiden devlet kararlarını kamusal kılmanın amacı bu kararların rasyonel eleştirisinin süzgecinden geçmesini ve böylece demokratik kontrolünü sağlamaktı. Kamusal alanın dönüşümüyle birlikte işleri kamusal kılmanın amacı artık onları eleştiri süzgecine tabi tutmak değildi. "Günümüzde işleri kamusal kılma süreci genellikle sadece özel çıkarların gizli saklı siyasalarına hizmet ediyor: İnsanlara yada meselelere tanıtım aracılığıyla kamusal prestij kazandırmak ve alkışlanmalarını sağlamak." (Habermas, 2004:101)

Habermas, Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü'nde yalnızca burjuva kamusal alanının tarihsel ve sosyolojik analizini yapmaz, aynı zamanda bu liberal kamusal alandan normatif bir ideal çıkarır. (Calhoun, 1996:39). Ona göre "günümüzde kamusal alanın liberal modeli bilginin halka açık olması gerektiğine ilişkin normatif talebi itibarıyla hala öğreticidir."(Habermas, 2004:100). Habermas liberal kamusal alanın burjuvazi dışında diğer sınıfları, kadınları, düşük eğitimli kesimleri dışlayan karakterini kabul etse bile kamusal yarar

ile özel çıkar arasında bir ayırım koymak, eşitlerarası eleştirel bir tartışmayı mümkün kılmak ve bu tartışmalar sonucunda ortaya çıkan talepleri iktidara iletebilmek gibi özellikleri ile sınırlı da olsa demokrasi yolunda önemli işler başardığına inanmaktadır. Ve bu noktada, bugün kabul edilemeyecek pek çok özelliğine rağmen Atina demokrasisi nasıl hala insanlık için bir ideal oluşturuyorsa, Habermas'a göre liberal kamusal alan da demokrasi için ideal bir norm olmayı sürdürmektedir. (Özbek, 2004:58). Kamusal alan kavramı iki farklı anlam boyutunu içermektedir. Bir taraftan siyasal tartışmanın, müzakerenin gerçekleştiği toplumsal mekanları, kamusal tartışma sonucunda ortaya çıkan anlam biçimlerini ve bu süreç içinde meydana gelen kamusal gövdeleri, diğer taraftan ise "üretim alanları açısından normatif bir ilkeyi, bir ideali belirtiyor: Ortak, aleni, açık ve eleştirel anlamına geliyor." (Özbek, 2004:40-41). Özbek'in (2004) JeffWeintraub'dan alıntılıdığı gibi kamusal alanın Habermas dışında pek çok farklı şekilde kavramsallaştırıldığını biliyoruz. Habermas'ın da dahil olduğu bütün bu farklı kavramsallaştırmalar içinde kamusal alanı özel alandan ayıran iki ortak kriter mevcuttur: Görünürlülük ve kolektiflik. Kamusal alan bir yanda görünür, açık, aleni, ulaşılabilir, bilinebilir olanın alanıyken diğer taraftan kolektifliğin, birlikte yapmanın, katılmanın ve ortak iyiye ulaşmanın alanıdır. (Özbek, 2004:43-44). İdeal bir norm olarak kamusal alan, katılımcılar arasında statü farklılıklarını göz ardı eder. Bu noktada bütün katılımcılar arasında bir 'eşdeğerlilik' söz konusudur. Öte yandan kamusal alan içindeki siyasi tartışmalarda belirleyici olan konuşan kişinin statüsü, kimliği değil, argümanların nasıl sunulduğudur. Kamusal alanda uzlaşma en iyi argüman üzerinde sağlanır. Kamusal alan herkesi kapsayıcıdır. Yurttaşların eşit katılımını öngörür. Ve ayrıca kamusal alan içinde o güne dek yurttaşlar tarafından sorunsallaştırılmamış meseleler sorunsallaştırılır, o zamana dek sadece iktidar sahiplerinin üzerinde konuşma hakkı olduğu konuları mesele edinir. (Calhoun, 1996:12-13).

Habermas daha sonraki çalışmalarında dikkatini kamusal alanın kurumsal yapısallaşmasından, her konuşmada örtülü olarak bulunan geçerlilik iddialarına (validityclaims) çevirmiştir. O, geçerlilik iddialarında araçsal olmayan iletişimsel akıl için bir temel bulmuştur. Kısacası Habermas demokrasinin normatif ideallerine yeniden işlerlik kazandıracak bir yol aramayı sürdürmüştür. Kamusal alanın Yapısal Dönüşümü'nde pratik aklın politikaya tatbik edildiği yer olarak kamusal alanı temel almaya çalışırken, iletişimsel eylem kuramıyla pratik aklın politikaya uygulanışını iletişim eyleminin sahip olduğu kapasitede bulmuştur. Kamusal alan bir ideal olmayı sürdürmüştü fakat iletişimsel eylemin temeli olmaktan ziyade onun evriminin olası bir ürünü olmuştur. (Calhoun, 1996:31-32).

Habermaskamusal alan kavramına ve onun demokrasi açısından sahip olduğu role, liberal demokrasinin sınırlılığına yönelik eleştirileri üzerinden teorileştirdiği müzakereci demokrasi anlayışı içerisinde yeniden dikkati çekmiştir. Dolayısıyla Habermas'ın müzakereci demokrasi tezine odaklanmakta fayda var.

Müzakereci Demokrasi

Demokrasinin nihayetinde halk egemenliği anlamına geldiği söyledik. Bu anlamda demokrasi halkın kolektif karar alma sürecine katılımını öngörür. Demokrasi için sihirli kelime katılımdır. Çağdaş demokrasilerde halk siyasal kararlara seçtiği temsilciler aracılığıyla katılır. Özgürlüğü siyasal süreçlere katılımı özdeşleştiren ve halkın kararlara doğrudan müdahil olduğu antik Yunan demokrasisinden farklı olarak modern demokrasiler temsil sistemini esas alır. Günümüzde temsili demokrasiden kasıt liberal demokrasidir. Temsili sisteme 'liberal' özelliğini veren, bireysel hak ve özgürlüklerin geniş tutulması, siyasal iktidarın güçler ayrılığı ilkesi ve diğer anayasal mekanizmalarla sınırlandırılması, yurttaşların tercihinin serbest seçimler ve partiler aracılığıyla siyasete yansması gibi liberal prensiplerdir. Liberal demokrasi bilhassa 1980'lerden itibaren yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Liberal demokrasinin katılım boyutunun eksik kaldığı, yurttaşlar tarafından seçilen temsilcilerle yurttaşlar arasındaki bağın koparak yurttaşların kolektif kararlardaki etkinliğinin azaldığı gibi eleştiriler bir meşruiyet sorunu olduğunu vurgulamışlardır. "Seçimle iş başına gelen siyasetçilerin aldıkları kararlar, bu kararlardan etkilenen yurttaşların belirleme, etkileme alanı dışına çıkmakla meşruiyet yitimine uğramaktadırlar." (Özalp, 2005:8). Liberal demokrasinin yaşadığı meşruiyet krizine çözüm bulma iddiasındaki müzakereci demokrasi teorisyenleri demokrasinin merkezini oy verme işlemlerinden ve seçimlerden, siyasal tartışmaya, konuşmaya kaydırırlar. Çıkarların ve tercihlerin özgür seçimler yoluyla adil bir şekilde yarıştığını iddia eden liberal demokrasinin aksine müzakereci demokrasi demokratik irade oluşumunun gerçekleştiği müzakere süreçlerine odaklanır (Erdoğan, 2012:31). Habermas'a göre liberaller siyasi katılımı piyasa mantığına indirgemişlerdir. Nasıl piyasada rasyonel davranan bireyler özgür bir şekilde tercihlerini belirliyorlarsa aynı şekilde siyasette de çıkarlarını ve görüşlerini yansıttığını düşündükleri partilere oy vererek tercihlerinin kolektif iradeye dönüşmesini arzularlar. Bu noktada Habermas'ın kanaat ile kamuoyu arasında yaptığı ayrımı hatırlayalım. Habermaskamuoyunun kanaatlerin özgürce ifade edildiği siyasal tartışma ve diyalog sonunda ortaya çıkan en iyi argüman olduğunu söylemişti. Habermas'ın liberal demokrasiye eleştirisi bu noktaya odaklanır. Ona göre rasyonel karar, dediğimiz şeyi kişide

verili olarak kabul etmek doğru değildir. Rasyonel kararlara, herhangi bir kolektif karardan etkilenen herkesin katılabildiği, kararla ilgili her türlü soruyu sorabildiği, fikirlerini psikolojik yada fiziksel şiddetten azade biçimde ifade edebildiği bir tartışma ortamında ulaşılabilir. Erdoğan (2012) müzakere kelimesinin Türkçe’de pazarlık etme, karşılıklı taviz verme anlamına geldiğini, oysa kavramın İngilizce ifadesi olan ‘deliberativedemocracy’deki ‘deliberative’ sözcüğünün istişareyi, soğukkanlı bir düşünme ve tartışmayı kastettiğini söyler. Yani Türkçe’ye müzakereci demokrasi olarak çevrilen kavram, argüman sunma temelinde kurulan ve en iyi argümanın kabul edildiği bir iletişim sürecini vurgular.

Habermasçı müzakereci demokrasi, ikili bir kolektif karar alma sürecine dayanır. Bir tarafta içine daha önce konuşulmamış her meselenin dahil olabileceği, sınırlandırılmamış, özgür ve eşit bir tartışma ortamının mevcut olabileceği ve en iyi argümanda birleşilen formel kamusal alanlar, diğer tarafta ise bu enformel kamusal alanlarda çıkan sonuçları dikkati alacak başta parlamento olmak üzere formel karar alma mekanizmaları... (Cohen, 1999, s.399). İletişim ve diyalogun hem parlamento gibi formel kurumlarda hem de kamusal alanın enformel ağlarında süreceği Habermasçı müzakereci model, özneler arası bir demokrasi modelidir. Habermas siyaseti seçimler ve rekabete indirgeyen liberal demokrasi modelinin tersine tıpkı cumhuriyetçi model gibi kamusal karar alma süreçlerine odaklanır. Ama o cumhuriyetçi model gibi anayasaya ikincil bir yer vermez. Anayasa yurttaşlar arasında iletişim ve müzakerenin kurumsallaştığı yerdir ve bu nedenden dolayı merkezi bir öneme sahiptir. Liberal demokrasinin temel özelliklerinden biri olan geniş bireysel hak ve özgürlükler de yurttaşların kamusal alana özgürce katılmalarını garanti altına alır. Habermasçı müzakereci demokrasi bir taraftan liberal demokrasinin devlet-toplum ayırımına, anayasal devlet anlayışına, bireysel hak ve özgürlüklere yaslanırken, katılımı, onun gibi seçimlerle sınırlamak yerine, kolektif kararlardan etkilenen her yurttaşın katılabileceği enformel kamusal alanlara ve müzakere süreçlerine bağlar. (Habermas, 1996). Öte yandan Antik Yunan’dan esinlenen cumhuriyetçi model, toplumu daha en başında politik toplum olarak kurgulayıp, modern toplumun karmaşık ve çok parçalı yapısına uzak kalırken, Habermasçı model, katılımı yalnızca siyasetle sınırlamaz, tüm toplumsal ve kültürel alanlara yayar. Politika toplumu oluşturan sistemlerden yalnızca biridir ve yurttaşlar yalnızca politik kararlara değil, kendilerini ilgilendiren ve etkileyen her tartışmaya katılma hakkına sahiptir.

Buna göre modern toplumlarda demokratikleşme, her alanda otonom kamusal alanların artışı anlamına gelmektedir. (Benhabib, 1996:87).

Akil İnsanlar Heyeti

Kürt sorununun barışçıl çözümü konusunda son yıllarda sıklıkla zikredilen bir öneri, bir akıl insanlar heyetinin kurulması olmuştur. Heyetin çözümde nasıl bir rol üstleneceği görüşü, öneriyi getiren taraflara göre değişiklik arz etmiştir. Fakat tarafların ortaklaştığı nokta söz konusu heyetin diyalog, iletişim ve müzakere kanallarını açacağı, bu sağlanan iletişim ortamında silahların devre dışı kalarak, silahlardan boşalan yeri siyasetin alacağıdır. Abdullah Öcalan'ın bir akıl insanlar heyetinin kurulmasına dair önerileri örgüte yakın yayın organlarında zaman zaman yer alırken Türk basınında bunu ilk dillendirenlerden biri Murat Karayılan olmuştur. 5 Mayıs 2009'da Hasan Cemal'in Milliyet gazetesinde Karayılan'la yaptığı söyleşide Karayılan şu ifadeleri kullanmıştır: "İlk adımda silahlar susacak. Sonra diyalog başlayacak. Diyalog yeri İmralı'dır. Kabul edilmiyorsa, diyalog yeri biziz. Bizi de kabul etmiyorsa, siyasal olarak seçilmiş iradedir. Bu da olmuyorsa, o zaman ortak bir komisyon kurulur bir yerde, akıl adamlar bir araya gelir. Örneğin İltir Türkmen gibi, sizin gibi insanlar toplanır, böyle bir mekanizma harekete geçer, çalışmaya başlar. Böyle bir mekanizma muhatap alınır diyalog için devlet tarafından." (2009, 5 Mayıs, Milliyet). Bu ifadelerden anladığımız kadarıyla PKK tarafı akıl insanların devletle örgüt arasında bir köprü vazifesi görmesini, iki taraf arasında barış görüşmelerini yürütmesini arzulamaktadır. Sivil insanlar arasından seçilmesi planlanan heyete geniş bir toplumsal mutabakat sağlamak gibi görevler verilmesi PKK tarafının kafasında yok gibi görünmektedir.

Örgüt kanadında akıl insanlar heyeti kurulması talebi zaman zaman dillendirilmeye devam ederken, bu konuda ilk somut adım ana muhalefet partisi CHP'den gelmiştir. CHP, 31 Mayıs 2012 tarihinde TBMM Başkanı Cemil Çiçek'e çözüm önerilerini içeren dosyayı sunmuştur. CHP öncelikle Meclis'te grubu bulunan dört siyasi partiden ikişer üyenin bulunacağı bir Toplumsal Mutabakat Komisyonu önermiştir. CHP böyle bir komisyonun kurulması için bir uzlaşma şartı koşmuş, dört partinin de bu komisyona üye vermesi gerektiğini söylemiştir. CHP'nin akıl insanlar grubu önerisi ise şöyledir: Meclis'te grubu bulunan siyasi partiler tarafından önerilecek ve Toplumsal Mutabakat Komisyonuna bağlı olarak çalışacak 12 kişilik bir Akil İnsanlar Grubu oluşturulacaktır. Bu akıl insanlar grubu, Meclis dışındaki siyasi partilerle, sivil toplum kuruluşlarıyla ve vatandaşlarla görüşecek, toplanan önerileri bu komisyona iletacaktır. (2012, 31 Mayıs, Milliyet). CHP'nin önerisinde başat rol Meclis'e

verilmiştir. Siyasi parti temsilcileri, akil insanlar grubunun getirdiği önerileri de dikkate alarak meseleyi bütün unsurlarını gözeterek müzakere edecektir. CHP'nin bu önerisinin, elbette çok sınırlı olarak, Habermas'ın müzakereci demokrasi anlayışı içerisindeki ikili kolektif karar alma sürecini hatırlattığını düşünüyorum. Akil insanlar grubu adeta enformel kamusal tartışmanın yürütücüsü olurken Meclis'teki Toplumsal Mutabakat Komisyonu da formel bir kamusal tartışmayı sağlayacaktır. Elbette bu öneride sakıncalı noktalar bulunmaktadır. Her şeyden önce Habermasçı müzakereci demokrasi, halkın kendi kendine oluşturduğu enformel kamusal alanlardan bahsederken, CHP'nin modelinde Akil İnsanlar Grubu Meclis'teki partiler tarafından bu göreve atanacaktır. Yani Habermas'ın devletten bağımsız bir alan olarak tasarladığı ve özel bireyler tarafından oluşturulan kamusal alan anlayışı bu modelde pek gerçekleşmiyordur. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, MHP lideri Bahçeli'nin önerilerine getirdiği eleştirilerin ardından şöyle bir savunma yapmıştır: “Akil adam, bizim Anadolu kültürünün bir parçasıdır. Osmanlı'dan, Selçuklu'dan gelir bu gelenek, Orta Asya'ya dayanır. Bir şey olur gidip bir kanaat önderine, bir bilgeye danışırız.” (2012, 16 Haziran, Milliyet). Habermasçı kamusal alan modeli kanaat önderlerinin halkı bilgilendirmesine değil, eşit bir zeminde herkesin özgürce fikrini savunmasına ve en iyi argümanın kabul edilmesine dayanmaktadır. Bu anlayışta kanaat önderi gibi bir unsura yer yoktur. Tüm bu eleştirilere karşın CHP'nin çözüm için diyalog ve müzakereyi önermesi, müzakerenin merkezi olarak parlamentoyu seçmesi hayli önemli gözükmektedir. Unutulmamalıdır ki Habermas'ın da (2005) vurguladığı gibi parlamento, kamusal alanın bir devlet organı olarak yerleşmiş halidir. Parlamento, müzakereci demokrasi modelinde, enformel kamusal alandan çıkan görüşlerin iletileceği ve bu görüşlerin formel siyasi tartışmanın konusu haline geleceği en merkezi kurumdur. CHP'nin bu ikili çözüm modeli Meclis'teki partilerin tamamından kabul görmediği için gerçekleşmemiştir.

Akil insanlar heyeti kurulması fikri ilerleyen aylarda zihinleri meşgul etmeyi sürdürmüştür. Nihayet 2012 yılının sonlarına doğru yeniden beliren barış umudu, hükümet tarafından bir akil insanlar heyetinin kurulmasını sağlamıştır. Heyet şu isimlerden oluşmaktadır: (Akdeniz Bölgesi) Rifat Hisarcıklıoğlu, Lale Mansur, Tarık Çelenk, Kadir İnanır, Nihal Bengisu Karaca, Şükrü Karatepe, Muhsin Kızılkaya, Öztürk Türkdoğan, Hüseyin Yayman. (Doğu Anadolu) Can Paker, Sibel Eraslan, Ayhan Ogan, Mahmut Arslan, Abdurrahman Dilipak, İzzettin Doğan, Abdurrahman Kurt, Zübeyde Teker, Mehmet Uçum. (Ege) Tarhan Erdem, Avni Özgürel, Arzuhan Doğan Yalçındağ, Erol Ekici, Hilal Kaplan, Hasan Karakaya, Fuat Keyman, Fehmi Kuru, Baskın Oran. (Güneydoğu Anadolu) Yılmaz

Yıl:4 Sayı:7

Ensaroğlu, Kezban Hatemi, Mehmet Emin Ekmen, Murat Belge, Fazıl Hüsnü Erdem, Yılmaz Erdoğan, EtyenMahçupyan, Lami Özgen, Ahmet Faruk Ünsal. (İç Anadolu) Ahmet Taşgetiren, Beril Dedeoğlu, Cemal Uşşak, Celalettin Can, Vahap Coşkun, Doğu Ergil, Erol Göka, Mustafa Kumlu, Fadime Özkan. (Marmara) Deniz Ülke Arıboğan, Mithat Sancar, Levent Korkut, Mustafa Armağan, Ali Bayramoğlu, Ahmet Gündoğdu, Hayrettin Karaman, Hülya Koçyiğit, Yücel Sayman. (Karadeniz) Yusuf Şevki Hakyemez, Vedat Bilgin, Fatma Benli, Şemsi Bayraktar, Kürşat Bumin, Oral Çalışlar, Orhan Gencebay, Yıldırım Oğur, Bendevi Palandöken. Heyetteki üyelerle Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ilk kez 4 Nisan 2013 günü Dolmabahçe ofisinde bir araya gelmiştir. Heyetin kurulmasına günler kala gazetecilerle görüşen Başbakan Erdoğan, gazetecilerin heyetle ilgili “Bu 7’li gruplar süreci halka anlatmak için mi görev yapacak?” sorusuna şöyle bir yanıt vermiştir: “Tabii. Halkı buna hazırlamak önemli. Eskiden o psikolojik harekât denen ifadeler vardı ya. Bu toplumsal algıyı akil adamların hazırlaması lazım” (Bila, F. 2013, 24 Mart, Milliyet). Başbakan benzer açıklamaları birçok defalar tekrarlamıştır. Örneğin yine heyet kurulmadan önce böyle bir heyetin kurulmasına nasıl baktığını soranlara “Onların yaptırım gücü değil, onlar bizim ancak müşavere heyetimiz olabilir. Toplumun algılamasını yönlendirme noktasında onlardan böyle bir destek alabiliriz. Üst düzeyde bazı STK’lar, temsilcileriyle bulunabilir, medyadan, üniversiteden kanaat önderlerinin de içinde olduğu böyle bir akıllar grubu oluşabilir. Ama bu grup bir karar mercii asla değildir.” şeklinde cevap vermiştir. (2013, 5 Nisan, Akşam). Başbakan’ın akil insanlarla Dolmabahçe’de yaptığı ilk görüşmeden sonra konuşan akil insanlardan bazıları şu açıklamaları yapmıştır:

Doğu Ergil: “Barışın hangi koşullarda olacağı hükümetin kararı. Bizlerden beklenen barışa ikna etmek.”

Muhsin Kızılkaya: “Yüzde 50 üzerinde bir destek var. Bunu yüzde 60’a çıkarmanın yollarını arayacak heyet.”

Yücel Sayman: “Seçilen grup adına ne dersiniz deyin, burada bizden istenen çözümde katkımızın bulunması. O çözüm fikrini topluma yaymak.”

Lale Mansur: “Önemli olan barışın önemini, gerekliliğini, artık bu kanın durması gerektiğini anlatmamızı bekliyorlar.”

Ali Bayramoğlu: “Barış fikrini topluma nasıl anlatılacağı konuşuldu.” (2013, 5 Nisan, Akşam).

Başbakan'ın ve akil insanların yaptığı açıklamalardan anladığımız kadarıyla heyetin kurulma amaçlarından biri halkın Öcalan'la yapılan barış görüşmelerine ikna olmasını, barış sürecine destek vermelerini sağlamaktır. Başbakan çok açıkça heyetin “toplumun algılamasını yönlendirmesini” istemektedir. Akil insanlar da yukarıda gördüğümüz gibi yaptıkları açıklamalarla bu durumu teyit etmektedir. Öte yandan heyette yer alan isimlerden Avni Özgürel'e e-posta üzerinden sorduğum “Akil insanlar heyetinin temel görevinin toplumu barışa hazırlamak, ikna etmek olduğunu söyleyebilir miyiz?” sorusuna Özgürel şu yanıtı vermiştir: “Evet, söyleyebiliriz. PKK terörü başladığında doğan çocuklar şimdi 30 yaşında. Bunun manası Türkiye nüfusunun önemli bir bölümünün normal bir hayatı tanımadığıdır. O nedenle toplumun barışa hazırlanması, barışın sağlanacağına inandırılması gerekmektedir.” (Kişisel görüşme, 15 Mayıs, 2013).

Toplumun sürece ikna etme görevi dışında yine Başbakan'ın ve akılların konuşmalarından anlıyoruz ki, heyetin insanları bu sürece ikna etmesi için onları bilgilendirmesi hedeflenmektedir. Çünkü gerek Türkler arasında gerekse de Kürtler arasında süreçle ilgili merak edilen pek çok soru vardır ve onları ikna etmenin yolu halkın sorularına cevap vermektir. Heyet üyelerinin halkın sorduğu sorulara nasıl yanıt verdiğini merak ederek Özgürel'e yine e-posta üzerinden şu soruyu sordum: “Çözüm sürecinin bundan sonraki aşamaları konusunda katılımcılara bilgi veriyor musunuz? Onların çeşitli endişelerini nasıl gidermeye çalışıyorsunuz?”. Özgürel soruma şu yanıtı vermiştir: “Bu yönde sorulara muhatap oluyoruz ve cevaplamaya çalışıyoruz. Ancak ‘Akil İnsanlar’ olarak tanımlanan heyetlerin üyeleri olarak bizler kamuoyunun bildikleri dışında özel bilgiye sahip değiliz.” (Kişisel görüşme, 15 Mayıs, 2013). Benzer bir soruyu telefonla görüştüğüm Doğu Anadolu heyetinin başkanı Can Paker'e yönelttim. Paker cevaben “süreç bundan sonra nasıl olur o bizi ilgilendirmiyor. Her insanın tahmini vardır, kişisel fikri vardır, biz onları aktarıyoruz.” demiştir. (Kişisel görüşme, 17 Mayıs, 2013). Süreçle ilgili halkın neleri merak ettiğine dair bir iki örnek vermesini rica ettiğim zaman Paker çalıştığı bölgedeki halkın bir hakikatler komisyonu kurulup kurulmayacağını sorduğunu söylemiştir. “Siz ne cevap verdiniz” diye sorunca da “bence kurulması lazım” dediğini aktarmıştır. (Kişisel görüşme, 17 Mayıs, 2013). Heyette yer alan isimlerden biri olan ve aynı zamanda Star gazetesinde görev alan Fadime Özkan “İzmir'in Endişeleri” başlıklı yazısında ‘sürecin bir devlet politikası olduğunu ve MGK'da ince ince değerlendirildiğini’ belirtmiştir (2013, 17 Nisan, Star). Bunun üzerine kendisine e-posta üzerinde şöyle bir soru gönderdim: “İzmir'in endişeleri başlıklı yazınızda ‘sürecin bir devlet politikası olduğunu ve MGK'da ince ince değerlendirildiğini’ yazmışsınız.

Bu bağlamda sürecin bundan sonraki aşamalarında neler var? Sayın Başbakan bu konuda size bir açıklama yaptı mı?”. Özkan soruma kısa süre içinde yanıt göndererek şunları demiştir: “Başbakan bu konuda bize bir açıklama yapmadı ama bunun bir devlet politikası olduğunu anlamak için bunun ille de söylenmesine gerek var mı? Siyasi gündemi takip eden bir gazeteci olarak MGK'nın bu konuda yıllar içinde aldığı kararları, son aylarda süreçle birlikte MGK gündem konularının neler olduğunu devletin nasıl işlediğini bilen, takip eden herkesin gördüğüdür bu.” (Kişisel görüşme, 15 Mayıs, 2013). Özkan bu cevabın ardından kendi tahmin ve yorumlarını içeren bir yazısını da göndermiştir. Tüm bu açıklamalardan gördüğümüz kadarıyla halkı bilgilendirmesi istenen akıl insanlar heyetinin sürecin nasıl işleyeceğine dair herhangi bir bilgisi yoktur. İnsanların ikna edilmesi istenmektedir, ama süreçle ilgili sorulara net yanıtlar veremeyen insanlar bunu nasıl başaracaklardır? Parker'in insanların ‘hakikatler komisyonu kurulacak’ mı sorusuna ‘bence kurulmalı’ diye cevap verdiğini söylemesi durumu açıkça gözler önüne sermektedir. Kamusal bir tartışmanın ve diyalogun hedeflendiği söylenmektedir ama Habermas'ın teorisinde de gördüğümüz gibi böyle bir tartışmanın olması için temel zaruret, yani aleniyet yoktur. Nitekim ana muhalefet partisinin lideri de sürekli olarak sürecin bilinmediğinden yakınmakta, bilinmeyen bir şeye nasıl destek vereceklerini sormaktadır. (2013, 20 Mayıs, Radikal). Kabul edelim ki sürecin bundan sonra nasıl ilerleyeceği henüz hükümet ve PKK tarafında da bilinmemektedir. Belki de atılacak adımlar sırası geldiği zaman kararlaştırılacaktır. Eğer böyle bir durum söz konusuysa bile en azından bu durum insanlara açıklanmalıdır. Demokratik bir katılım için insanlara atılacak adımların henüz netleşmediği, ne yapılacağına süreç içinde karar verileceği söylenmelidir.

Akil insanlar heyeti Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'na bağlı olarak çalışmaktadır. Hükümet üyeleri Müsteşarlığın heyete yalnızca sekreteryaya ve lojistik destek verdiğini söylemektedirler. Akil insanlar da ısrarla çalışma planlarını kendilerinin yaptıklarını, bağımsız çalıştıklarını söylemektedirler. Bu doğru olsa bile unutulmamalıdır ki heyet üyeleri bizzat hükümet tarafından seçilmiştir. Üyelerin her konuda hükümetin kararlarını desteklemiş olmasalar bile, hükümete doğrudan muhalif olmadıkları da ortadadır. Hükümet ana muhalefet partisinin üyelerin Meclis tarafından belirlenmesi önerisini reddetmiştir. Heyet üyelerinden Murat Belge'nin 8 Nisan'da Taraf gazetesinde yazdığı “Bir Toplantı Üstüne” başlıklı yazı heyetin amaçlarına dair önemli bilgiler sunmaktadır. Belge ‘akil adamlar’ adı verilen kurulların ülkelerarası ya da bir ülke içinde çıkan çatışmalarda taraflar arasında arabuluculuk yapmak için kurulduğunu yazmıştır. Yani aslında Belge tam da Karayılan'la aynı şeyi söylemekte, akıl insanların örgütler arası yada örgütlerle devletlerarası gizli yürütülen

görüşmelerde bir aracı olduğunu söylemektedir. Ama gerek CHP'nin önerdiği gerekse de hükümetin yürürlüğe koyduğu akıl insanlar grubu, toplumsal bir mutabakat için müzakere, diyalog ve iletişim kanallarını açmak, halkı bilgilendirmek, karşılıklı bir sohbet yoluyla birlikte çözüm yolları aramak ve bulmak, uzlaşmak iddiasındadır. Akil insanlardan bazıları da bunu ısrarla vurgulamaktadır. Örneğin Ali Bayramoğlu hedefin yalnızca Kürt sorununu çözmek olmadığını, demokratik, çoğulcu bir Türkiye yaratmak olduğunu bunun için de çıkılan yolda konuşmanın, katılımın, uzlaşmanın hayati önemde olduğunu vurgulamaktadır. (Bayramoğlu, A., 2013, 3 Nisan, Yeni Şafak). Fakat yukarıda da değinildiği gibi böyle bir ortam için temel zaruret yani aleniyet söz konusu değildir. Murat Belge yaptıkları işin akıllikle bir ilgisi olmadığını, bir duygu işi olduğunu söylemektedir. Heyet kırılan gönüllerin, açılan yaraların, örselenmiş benliklerin tamirine yardımcı olmaya çalışacaktır. (Belge, M. 8 Nisan, 2013, Taraf)

Habermas kamusal alanın iktidarın rasyonelleşmesine hizmet ettiğini, burada rasyonel bir tartışmanın olduğunu/olması gerektiğini, tartışmaya katılanların rasyonel argümanlar sunarak diğerlerini ikna ettiğini/etmesi gerektiğini söylemektedir. Belge'nin de vurguladığı gibi heyetin böyle bir hedefi yoktur. Başbakan bir keresinde akıl insanlar heyetini irşad heyetine benzetmiştir (2013, 4 Mayıs, Bugün). İrşad heyeti kurtuluş savaşı yıllarında Meclis tarafından oluşturulmuş ve halkı kurtuluş mücadelesine ikna etmek için kurulmuştur. Başbakan bugün akıl insanlar heyetinin tıpkı irşad heyeti gibi çalışmasını ve halkın algılamasını yönetmesini istemektedir. Murat Belge son derece haklıdır: Heyetin vazifesi daha ziyade duygusaldır. Çünkü bilgi eksikliğinin yaşandığı bir yerde rasyonelargümanlar sunarak uzlaşma sağlamak mümkün değildir. Muhalefetin heyetle ilgili en önemli eleştirilerinden birisi heyetin halka hükümetin görüşlerini anlatmak amacıyla kurulduğudur. Örneğin CHP Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrıku şunları söylemektedir: “Bu komisyon hükümetin atadığı ve kamu müsteşarlığıyla çalışacak bir pazarlama komisyonu. Görevi hükümetin politikasını halka anlatmak, onlara hükümet propagandası yapmak. Bir çeşit iktidar sözcülüğü, pazarlamacılığı yapacaklar” (Bila, F.2013, 4 Nisan, Milliyet). Benzer ifadeleri başta CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu olmak üzere ana muhalefet partisi üyeleri dillendirmeye devam etmektedirler. “Eskiden psikolojik harekat gibi ifadeler vardı ya” diyen Başbakan da bu eleştirilerin önünü açmaktadır.

SONUÇ

Hükümetin bugüne kadar ülkenin temel meseleleriyle ilgili “ben yaptım oldu” mantığıyla hareket ettiğini söyleyebiliriz. Aynı mantığı Kürt meselesinin çözümü konusunda da sürdürmektedir. Bir akıl insanlar komisyonunun kurulması konusunda pek çok farklı çevrelerden gelen önerilerin ardından hükümet böyle bir komisyon kurmaya karar vermiş; fakat üyelerin seçimini de görev çizgisini de kendi belirlemiştir. Hükümet bugüne değin katılımcı demokrasi yada Habermasçı anlamda müzakereci demokrasi anlayışlarına sıcak bakmak şöyle dursun, genel olarak demokrasiyi yalnızca sandığa, seçimlere indirgemıştır. Gezi parkı olayları sırasında da hükümet aynı tavrını sürdürmüş demokratik hakları için yürüyen insanlardan sandıkta tepki göstermelerini istemiştir.

Hükümet bu tavrını akıl insanlar heyeti konusunda da sürdürmektedir. Başbakan’ın heyetten beklediği kamusal bir müzakerenin önünü açmak ve kamuoyunun oluşumuna yardımcı olmak değil, kamuoyunun bizzat yönlendirilmesini sağlamaktır. Habermas’ın “yeniden feodalleşme” olarak adlandırdığı durum tam da Başbakanın istediği şeydir. Muhalefetin getirdiği eleştirilerde de ifade edildiği şekilde, heyet hükümet tarafından adeta halkla ilişkiler faaliyeti yürütmesi için oluşturulmuştur. Gerek Türklerin gerekse de Kürtlerin süreçle ilgili öğrenmek istedikleri şeyleri akıl insanlar heyetinin karşılaması mümkün değildir. Çünkü onlar da süreç hakkında bilgisizdir. Dolayısıyla bu durumda tıpkı Belge’nin söylediği gibi halkın aklına değil duygularına hitap etmek zorundadırlar. Akıl insanlar heyeti halkın barış süreci konusunda özgürce tartışması ve bu tartışmalar sonucunda ortaya çıkan görüşlerini hükümete aktarması için oluşturulmamış, toplumsal algıyı kontrol etmek ve yönlendirmek için meydana getirilmiştir.

KAYNAKÇA

Bayramoğlu, A. (2013, 3 Nisan). Akıl Türkiye. *Yeni Şafak*. Erişim: <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/AliBayramoglu/akil-turkiye/37058>

Belge, M. (2013, 8 Nisan). Bir Toplantı Üstüne. *Taraf*. Erişim: <http://www.duzceyerelhaber.com/Murat-BELGE/14837-Bir-toplanti-ustune>

Benhabib, S.(1996). Models of Public Space: HannahArendt, the Liberal TraditionandJurgenHabermas,içindeCalhoun, C. (ed.) *HabermasandthePublic Sphere*,The MIT Press.73-98

Bila, F. (2013, 24 Mart). Akil Adamlar Havuzu Hazır. *Milliyet*, Erişim: <http://siyaset.milliyet.com.tr/akil-adamlar-havuzu-hazir/siyaset/siyasyazardetay/24.03.2013/1684224/default.htm>

Bila, F. (2013, 4 Nisan). CHP Sürece Katılır mı? *Milliyet*, Erişim: <http://siyaset.milliyet.com.tr/chp-surece-katilir-mi-/siyaset/siyasyazardetay/04.04.2013/1689055/default.htm>

Calhoun, C. (1996). Habermas and the Public Sphere, içinde Calhoun, C. (Ed.) *Habermas and the Public Sphere* The MIT Press, 1-48.

Cemal, H. (2009, 5 Mayıs). Karayılan: Barış Umudumuz Var. *Milliyet*. Erişim: <http://siyaset.milliyet.com.tr/kandil-de--font-color--red--karayilan---font-ile---saat/siyaset/siyasetdetay/05.05.2009/1090917/default.htm>

Cohen, J. (1999). Reflections on Habermas on Democracy. *Ratio Juris*. Vol. 12 No. 4 December 385-416. Erişim: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-9337.00132/abstract;jsessionid=F356A63CF6D69F21AD3CB5C36D8F193B.d01t01?deniedAccessCustomisedMessage=&userIsAuthenticated=false>

Erdoğan, M. (2012). Müzakereci Demokrasi ve Sınırları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Yıl: 11 Sayı: 22. 25-43. Erişim: <http://www.istu.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s22/25-43.pdf>

Goldschmidt, M. L. (1954). Publicity, Privacy, Secrecy. *The Western Political Quarterly*, Vol. 7, No. 3. 401-416.

Habermas, J. (2005). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. İletişim Yayınları.

Habermas, J. (2004). Kamusal Alan, içinde Özbek, M. (Ed.), *Kamusal Alan*, Hil Yayın, İstanbul, 95-102.

Habermas, J. (1996). Three Normative Models of Democracy. İçinde Benhabib, S., (Ed.), *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*, Princeton University Press.

Hasdemir, T.A ve Coşkun, M.K. (2008). Kamusal Alan ve Toplumsal Hareketler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63-1. 121-149. Erişim: http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/63/1/Hasdemir_Coskun.pdf

Yıl:4 Sayı:7

Kırık, H. (2005). *Kamusal Alan ve Demokrasi: Örtünme Sorununu Yeniden düşünmek*. Salyangoz Yayınları.

Özalp, A.(2005). Liberal Demokrasinin Derinleştirilmesi Gereği ve Müzakereci Demokrasi. *Hitit Üniversitesi Kamu Yönetimi Dergisi*,1-14.

Özbek, M. (2004).Kamusal Alanın Sınırları.çindeÖzbek, M, (Ed.), *kamusal Alan*,Hil Yayın, İstanbul,19-89.

Özkan, F. (2013, 17 Nisan). İzmir'in Endişeleri. *Star*. Erişim:

<http://haber.stargazete.com/yazar/izmirin-endiseleri/yazi-745884>

Kişisel görüşmeler: Avni Özgürel ile e-posta üzerinden. (2013, 15 Mayıs)

Fadime Özkan ile e-posta üzerinden. (2013, 15 Mayıs)

Can Paker ile telefon üzerinden. (2013, 17 Mayıs)